

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
та інноваційної діяльності
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
доктор сільськогосподарських наук,
професор

Оксана ТОНХА
«01» _____ 05 _____ 2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Суммара Дмитра Володимировича
на тему: **«Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств
в умовах економічних викликів»**,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
галузі знань **07 «Управління та адміністрування»**

Витяг з протоколу № 2 фахового семінару кафедри фінансів економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України від «22» квітня 2026 року.

Присутні члени фахового семінару кафедри фінансів економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: Н. Р. Швець, професор кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор, гарант освітньо-наукової програми, головуєча на засіданні фахового семінару; О. О. Лемішко, професор кафедри фінансів, доктор економічних наук, доцент; Ю. В. Негода, директор навчально-наукового інституту неперервної освіти, професор кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор; З. М. Тітенко, доцент кафедри фінансів, доктор економічних наук, доцент, експертка; Ю. В. Біляк, доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент, науковий керівник; І. І. Долженко, доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент, експертка; В. А. Костюк, завідувач кафедри банківської справи та страхування, кандидат економічних наук, доцент; Л. А. Олійник, доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент; Л. М. Худолій, професор кафедри банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор; Н. Ю. Шевченко, доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент.

Інші присутні на засіданні фахового семінару кафедри фінансів економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: Д. В. Суммар, здобувач ступеня доктора філософії.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації **Суммара Дмитра Володимировича** на тему: **«Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Тему дисертації затверджено науковою радою економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 8 від 20 червня 2022 року).

Дисертацію виконано на кафедрі фінансів економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент **Біляк Юлія Вікторівна**, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Слухали: доповідь здобувача Д. В. Суммара щодо основних положень дисертаційного дослідження, яка засвідчила високий рівень теоретичного узагальнення та наукової обґрунтованості отриманих результатів. У виступі було представлено комплексне дослідження, у межах якого здійснено системне узагальнення теоретичних підходів і розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств. Проведений теоретичний аналіз наукових джерел дозволив систематизувати існуючі підходи до трактування сутності фінансового забезпечення за ключовими ознаками, зокрема як функціональної складової фінансового механізму, системи фінансових відносин, сукупності джерел і форм фінансування, а також інструментарію забезпечення економічного зростання. Запропоноване авторське визначення інтегрує класичні наукові підходи з урахуванням галузевої специфіки агропромислового виробництва. Обґрунтовано доцільність розширення функціонального складу фінансового забезпечення шляхом виокремлення контрольної функції, спрямованої на оптимізацію фінансових потоків і мінімізацію ризиків, та інвестиційної функції, орієнтованої на забезпечення технологічного розвитку та розширеного відтворення. Доведено, що специфіка агропромислового виробництва обумовлює необхідність застосування диференційованих джерел фінансування на різних етапах виробничого циклу. У зв'язку з цим запропоновано систематизацію фінансового забезпечення з урахуванням періодизації техніко-управлінських процесів, що передбачає виділення підготовчого, виробничого, завершального та проміжного етапів і формування відповідних фінансових результатів у їх межах. Установлено, що удосконалення механізму фінансового забезпечення агропромислових підприємств передбачає формування інтегрованої системи управління фінансовими ресурсами на основі поєднання сучасних цифрових інструментів, ESG-підходів, ризик-орієнтованого управління та оцінювання ефективності фінансових потоків. Реалізація такого механізму сприяє підвищенню фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та ефективності використання ресурсів з урахуванням сезонних і галузевих особливостей діяльності. Розвинуто методичний підхід до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств, який базується на комплексному поєднанні коефіцієнтного, ресурсного та ризик-орієнтованого аналізу із застосуванням сценарного моделювання. Це дозволяє здійснювати багатоваріантну оцінку фінансового стану підприємств залежно від умов господарювання та рівня ризиків, формуючи інформаційно-аналітичне підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень. Поглиблено теоретико-методологічні засади дослідження агропромислового сектору в умовах економічної нестабільності шляхом розроблення багаторівневої класифікації сучасних викликів із виокремленням воєнно-економічних ризиків як самостійної групи. Це дозволило комплексно оцінити їх вплив на фінансову стійкість, інвестиційну активність та адаптаційний потенціал суб'єктів господарювання. На основі емпіричного аналізу визначено ключові фактори, що впливають на ефективність фінансового забезпечення агропромислових підприємств, та здійснено практичну апробацію запропонованого методичного підходу. Реалізовано комплексну оцінку доступності фінансових ресурсів, ефективності їх використання та рівня фінансової стійкості підприємств. Запропоновано інтегральний підхід до оцінювання фінансового забезпечення з використанням індикаторного аналізу та сценарного прогнозування, що дозволило виявити закономірності динаміки ліквідності, рентабельності та ефективності використання активів. Доведено, що застосування кореляційно-регресійного аналізу дозволяє ідентифікувати вплив ключових факторів фінансового забезпечення, зокрема інвестування та банківського кредитування, на макроекономічні результати функціонування агропромислового сектору. Обґрунтовано доцільність формування інтегрованого механізму залучення фінансових ресурсів, який передбачає поєднання внутрішніх, зовнішніх та інституційних джерел фінансування з урахуванням інструментів управління ризиками та адаптації до умов економічної нестабільності. Практична цінність запропонованих підходів полягає у можливості їх використання для підвищення фінансової стійкості та забезпечення сталого розвитку агропромислових підприємств. Окрему увагу приділено розробленню моделі використання Державного аграрного реєстру як інструменту залучення міжнародного фінансування, що передбачає акредитацію підприємств, оцінювання їх фінансового стану за міжнародними стандартами, формування фінансового профілю та забезпечення прозорості

цифрової взаємодії з інвесторами. Реалізація цієї моделі сприятиме інтеграції вітчизняних підприємств у міжнародні фінансові ринки та підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Здобувачу було поставлено 20 запитань, на які доповідач надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

Виступили:

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Ю. В. Біляк у своєму виступі зазначила, що дисертацію Д. В. Суммара присвячено актуальній і водночас складній для агропромислового сектору темі – фінансовому забезпеченню розвитку агропромислових підприємств в умовах сучасних економічних викликів. Здобувач продемонстрував ґрунтовне володіння теоретичними засадами та сучасними підходами до формування і використання фінансових ресурсів, а також здатність інтегрувати економічні, методичні та інституційні підходи у межах комплексного наукового дослідження. Серед основних результатів дисертації відзначено: удосконалення методичних підходів до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств; розвиток наукових підходів до формування ефективного механізму залучення та використання фінансових ресурсів; обґрунтування концептуальних засад підвищення ефективності фінансового забезпечення розвитку підприємств агропромислового сектору. Особливу увагу приділено підходам здобувача до впровадження цифрових технологій у процеси управління фінансовим забезпеченням, що передбачає трансформацію фінансового менеджменту на основі сучасних інформаційно-аналітичних інструментів. Вагомим науковим результатом є розроблення інтегрованого механізму фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, який поєднує аналіз джерел фінансування, оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів, управління ризиками та врахування галузевих особливостей функціонування підприємств. Результати дослідження мають значну практичну цінність для суб'єктів агропромислового сектору, оскільки сприяють підвищенню ефективності фінансового управління, зміцненню фінансової стійкості та забезпеченню сталого розвитку підприємств в умовах економічної нестабільності. Здобувач продемонстрував високий рівень наукової підготовки, самостійність, відповідальність і здатність до комплексного аналізу та обґрунтованого вирішення складних наукових завдань. Представлена дисертація повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Експертки:

Тітенко З. М., доктор економічних наук, доцент, у своєму виступі відзначила логічність і системність побудови дисертації, чітке формулювання мети та завдань, а також повноту їх реалізації здобувачем. Дисертація Д. В. Суммара є цілісною, завершеною та самостійно виконаною науковою працею, що характеризується актуальністю, науковою новизною та практичною значущістю отриманих результатів. Основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно відображено в наукових публікаціях автора, порушень академічної доброчесності не виявлено. Водночас окремі аспекти дослідження мають дискусійний характер: потребує чіткішого обґрунтування вибір підходу до трактування категорії «фінансове забезпечення»; доцільним є поглиблення методологічних засад формування інтегрального індексу та його інтеграції в модель оцінювання; додаткового обґрунтування вимагає вибір аналітичного періоду 2020–2024 рр. з огляду на його кризовий характер; а також необхідно конкретизувати очікувані економічні ефекти від запропонованої моделі використання Державного аграрного реєстру шляхом визначення системи показників її результативності. Врахування зазначених рекомендацій сприятиме підвищенню цілісності дослідження та його наукової обґрунтованості. На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такої, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Долженко І. І., кандидат економічних наук, доцент, відзначила, що у рецензованій роботі загалом обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення, що формально відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Водночас робота потребує певного коригування. Зокрема, необхідно чітко узгодити об'єкт дослідження з назвою роботи, а також уточнити співвідношення понять «підприємства АПК» та «агропромислові підприємства». Формулювання мети доцільно розширити, включивши теоретичну складову та орієнтацію на розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму фінансового забезпечення розвитку підприємств в умовах сучасних економічних викликів. Положення наукової новизни потребують більш чіткого обґрунтування відповідно до отриманих результатів дослідження. Структура роботи також потребує коригування: у першому розділі доцільно поглибити аналіз економічних викликів і їх впливу на фінансове забезпечення, систематизувати методичні підходи до його оцінювання. На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такої, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

В обговоренні результатів дисертації взяли участь: Н. Р. Швець, доктор економічних наук, професор; Л. М. Худолій, доктор економічних наук, професор; О. О. Лемішко, доктор економічних наук, доцент; З. М. Тітенко, доктор економічних наук, доцент; Ю. В. Негода, доктор економічних наук, професор; І. І. Долженко, кандидат економічних наук, доцент; В. А. Костюк, кандидат економічних наук, доцент; Л. А. Олійник, кандидат економічних наук, доцент; Н. Ю. Шевченко, кандидат економічних наук, доцент.

Виступаючі зазначили, що дисертацію Д. В. Суммара виконано на актуальну та важливу тему, робота вирізняється логічністю викладу, науковою новизною, високим рівнем аналітичного опрацювання матеріалу та наявністю практичних рекомендацій. Дослідження відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Було підтримано пропозицію експертки про рекомендацію дисертації Д. В. Суммара для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Постановили: заслухавши та обговоривши дисертацію Суммара Дмитра Володимировича на тему: «Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів», члени фахового семінару кафедри фінансів економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України ухвалили:

1. Актуальність теми дисертації. Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методичних і практичних засад фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах сучасних економічних викликів. В умовах економічної нестабільності, спричиненої воєнними діями, глобальними трансформаційними процесами, обмеженістю доступу до фінансових ресурсів, порушенням логістичних ланцюгів і зростанням ризиків функціонування, питання ефективного фінансового забезпечення набуває особливої актуальності. Аграрний сектор є стратегічно важливою складовою національної економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку держави, формує значну частку валютних

надходжень та сприяє макроекономічній стабільності. Водночас сучасні виклики зумовлюють необхідність удосконалення механізмів формування, залучення та використання фінансових ресурсів агропромислових підприємств, що потребує розроблення нових науково обґрунтованих підходів. Особливої значущості набуває формування ефективної системи фінансового забезпечення, що базується на поєднанні різних джерел фінансування, застосуванні ризик-орієнтованого підходу до управління фінансовими ресурсами, впровадженні цифрових інструментів та врахуванні галузевої специфіки агропромислового виробництва. Таким чином, дослідження проблем фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів є своєчасним, теоретично значущим і практично важливим, що обумовлює актуальність обраної теми дисертації.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Тема дисертації є актуальною з огляду на зростаючу потребу в удосконаленні механізмів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, підвищенні ефективності формування, залучення та використання фінансових ресурсів, а також забезпеченні своєчасної ідентифікації та оцінки ризиків, що впливають на їх фінансову стійкість і здатність до сталого функціонування в умовах економічної невизначеності. Обрана тема органічно вписується у наукові напрями Національного університету біоресурсів і природокористування України та виконана в межах ініціативної тематики «Фінансова стратегія сталого розвитку економіки України: інструменти, ризики та механізми адаптації» (номер державної реєстрації 0125U003409). У межах даної наукової програми на виконання поставлених наукових завдань автором обґрунтовано теоретичні аспекти фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів, здійснено оцінювання стану їх фінансового забезпечення, визначено ключові напрями його вдосконалення та розроблено концептуальні підходи до підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів агропромислових підприємств в умовах нестабільного економічного середовища.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Здобувачем самостійно здійснено обґрунтування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств з урахуванням впливу сучасних економічних викликів та підвищеного рівня невизначеності господарського середовища. Усі етапи інтерпретації отриманих результатів, їх систематизація, формулювання наукових висновків і практичних рекомендацій виконано здобувачем самостійно за методичного супроводу наукового керівника. Висновки та положення, що виносяться на захист, відображають наукову новизну дослідження та особистий внесок дисертанта. Особистий внесок здобувача у колективних наукових працях чітко визначено й наведено у переліку опублікованих наукових праць за темою дисертації.

4. Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів і запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Результати дисертаційного дослідження здобувача є достовірними та науково обґрунтованими, що забезпечено використанням комплексного методичного інструментарію, який поєднує загальнонаукові, спеціальні та прикладні методи дослідження.

Дисертаційне дослідження базується на використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що забезпечили всебічне дослідження теоретико-методичних і прикладних аспектів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід, що дозволило розглядати фінансове забезпечення як цілісну динамічну систему взаємопов'язаних елементів. У роботі застосовано методи аналізу та синтезу – для дослідження сутності, структури та функціональних особливостей фінансового забезпечення агропромислових підприємств; інституційний аналіз – для оцінювання нормативно-правового забезпечення та інституційного середовища функціонування агропромислового сектору; узагальнення – для уточнення та розширення

економічного змісту категорії «фінансове забезпечення»; системно-функціональний аналіз – для виявлення сучасних тенденцій, закономірностей і особливостей формування та використання фінансових ресурсів підприємств. Абстрактно-логічний метод використано для формування наукових висновків і теоретичних узагальнень; морфологічний – для ідентифікації та комплексної оцінки факторів впливу на фінансове забезпечення; економіко-статистичні методи – для виявлення кількісних закономірностей і тенденцій розвитку агропромислових підприємств; кореляційно-регресійний аналіз – для встановлення залежностей між показниками фінансового забезпечення та макроекономічними результатами, зокрема ВВП агропромислового сектору. Методи моделювання та сценарного аналізу дозволили обґрунтувати напрями вдосконалення механізму фінансового забезпечення та оцінити можливі варіанти розвитку підприємств залежно від умов функціонування. Графічні та табличні методи застосовано для наочного представлення результатів дослідження та узагальнення аналітичної інформації. Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти, статистичні матеріали, дані фінансової та управлінської звітності агропромислових підприємств, аналітичні звіти, а також результати власних досліджень автора. Сформульовані в дисертації наукові висновки та практичні рекомендації логічно відповідають меті, завданням і структурі дослідження, що засвідчує їх аргументованість, узгодженість і високу практичну значущість для суб'єктів агробізнесу та суб'єктів аудиторської діяльності.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження. Основні напрацювання і результати, що розкривають зміст дисертації та становлять наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено

– методичний підхід до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств із застосуванням сценарного моделювання, орієнтованого на прогнозні умови розвитку галузі, що забезпечує можливість ідентифікації закономірностей коливань ліквідності, рентабельності та ефективності використання активів, а також обґрунтування потенційних фінансових ризиків і стратегічних напрямів підвищення фінансової стійкості підприємств;

– механізм фінансового забезпечення агропромислових підприємств шляхом інтеграції сучасних цифрових інструментів, ESG-підходів, комплексної оцінки ефективності фінансових потоків, управління ризиками та адаптації до сезонних та галузевих особливостей діяльності підприємств, що забезпечує підвищення їх фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та ефективності управління ресурсами;

– практичні підходи до оцінки джерел фінансового забезпечення агропромислових підприємств шляхом інтегрованого аналізу доступності фінансових ресурсів, ефективності їх використання та фінансової стійкості підприємств, що забезпечує обґрунтовану основу для практичного підвищення ефективності фінансового управління та стабільності розвитку галузі;

– структуру механізму залучення фінансових ресурсів агропромислових підприємств з урахуванням цифрових і сталих практик шляхом формування інтегрованого підходу, який поєднує внутрішні, зовнішні та інституційні джерела фінансування з інструментами управління фінансовими ризиками, що дозволяє підвищити фінансову стійкість і інвестиційну привабливість підприємств в умовах макроекономічної нестабільності;

– концепцію та модель використання Державного аграрного реєстру для залучення міжнародного фінансування підприємств АПК шляхом створення відкритого фінансового профілю суб'єктів господарювання та їх акредитації за міжнародними вимогами, що, на відміну від поточного функціоналу, дозволить налагодити безпосередню взаємодію між заявниками й міжнародними інституціями та спростить систему отримання додаткових ресурсів на найоптимальніших умовах;

набули подальшого розвитку

– уточнення змісту поняття фінансового забезпечення, що поєднує класичне бачення та специфічні особливості агропромислового виробництва, яке дозволило запропонувати

джерела його забезпечення та фінансові ризики в розрізі розширеного виробничо-інтегрованого циклу;

– методичний підхід до оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств, який, на відміну від існуючих, передбачає комплексне поєднання коефіцієнтного, ресурсного та ризик-орієнтованого аналізу шляхом формування системи взаємопов'язаних показників з урахуванням галузевої специфіки, економічних факторів та умов впливу воєнних дій, які в сукупності формують інтегральну модель оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств з урахуванням ризиків, котра доповнюється сценарним підходом, що ґрунтується на моделюванні альтернативних варіантів розвитку фінансового стану підприємств;

– теоретико-методичне обґрунтування впливу сучасних економічних та економічних викликів на агропромисловий сектор України, яке, на відміну від наявних наукових підходів, що переважно розглядають економічні ризики фрагментарно або на макрорівні, ґрунтується на багаторівневій систематизації факторів впливу з їх поділом на глобальні, національні, галузеві та підприємницькі;

– підходи до оцінки впливу агрегованих фінансових ресурсів на економічний результат агропромислового сектору, шляхом побудови регресійної моделі, що дозволяє прогнозувати ефект змін фінансових показників окремих підприємств на економіку країни у майбутніх періодах.

6. Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження. Застосування в практичній діяльності запропонованих у дисертації результатів дослідження сприятиме підвищенню ефективності процесів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, зокрема в частині формування, залучення та раціонального використання фінансових ресурсів. Отримані результати дослідження орієнтовані на вдосконалення механізмів управління фінансовими потоками, підвищення фінансової стійкості та адаптаційної спроможності підприємств агропромислового сектору в умовах економічної невизначеності. Запропоновані науково-методичні підходи дозволяють забезпечити обґрунтованість управлінських рішень щодо оптимізації структури джерел фінансування, мінімізації фінансових ризиків та підвищення інвестиційної привабливості агропромислових підприємств, що в цілому сприяє їх сталому розвитку.

Зокрема, практичні рекомендації щодо оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств, зокрема методика інтегральної оцінки на основі розширеного виробничо-інтегрованого циклу, систему показників ідентифікації ризиків та визначення факторів впливу на фінансову стійкість підприємств, а також рекомендації щодо оптимізації структури джерел фінансування з урахуванням специфіки діяльності агропромислових підприємств в умовах економічних та воєнно-економічних викликів впроваджено у практичну діяльність Фермерського господарства «Початок» (довідка № 23 від 08.05.2025 р.).

Результати дисертаційного дослідження в частині комплексного аналізу джерел фінансового забезпечення агропромислових підприємств, методичного підходу до оцінки їх фінансового стану із застосуванням коефіцієнтного, ресурсного, ризик-орієнтованого та сценарного аналізу, а також висновки щодо перспектив цифровізації фінансового управління та особливостей державної підтримки агропромислових підприємств в умовах макроекономічної та воєнно-економічної нестабільності впроваджено у практичну діяльність АТ «Державний ощадний банк України» – Головне управління по м. Києву та Київській обл. (довідка № 47 від 09.09.2025 р.).

Результати дисертаційного дослідження Д. В. Суммара мають практичне значення та використовуються у діяльності Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. Практичний інтерес викликала регресійна модель залежності валового внутрішнього продукту агропромислового сектору від ключових факторів фінансового забезпечення, побудована за даними 2014–2023 рр. Модель дозволяє кількісно оцінити вплив капітальних інвестицій та банківського кредитування на економічний результат галузі, що є важливим інструментом для обґрунтування пріоритетів державної фінансової політики у сфері підтримки агропромислових підприємств. Зокрема, практичний інтерес становлять висновки щодо пріоритетної ролі капітальних інвестицій та банківського кредитування

як ключових драйверів зростання ВВП агропромислового сектору, а також обґрунтування необхідності підвищення адресності та обсягів державної бюджетної підтримки агропромислових підприємств до рівня, що забезпечує вимірний макроекономічний ефект. Особливої уваги заслуговують результати, пов'язані з особливостями і специфікою державної підтримки агропромислових підприємств, яка доволі актуальна в умовах сьогодення, котре характеризується економічною нестабільністю зовнішнього середовища та наслідками воєнних дій (довідка № 3832-06/43040-07 від 06.05.2026 р.).

Також результати дослідження впроваджено у навчальний процес підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» у межах дисциплін «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Фінансовий менеджмент». Зокрема, у навчальному процесі використовуються удосконалені теоретико-методичні підходи до формування системи фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, моделі оптимізації структури джерел фінансування та ефективного використання фінансових ресурсів суб'єктів агропромислового сектору, а також обґрунтовані напрями підвищення їх фінансової стійкості в умовах економічної нестабільності та воєнних викликів. Крім того, впроваджено розроблені методичні підходи до оцінювання ефективності фінансового забезпечення та управління фінансовими ризиками, а також практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів, зокрема із використанням сучасних інструментів державної підтримки та міжнародного фінансування.

Використання зазначених наукових розробок сприяє підвищенню якості освітнього процесу, формуванню у здобувачів сучасних професійних компетентностей та набуттю практичних навичок у сфері фінансового забезпечення діяльності підприємств.

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні положення виконаного Д. В. Суммаром дослідження опубліковано у 10 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 5 тез наукових доповідей.

Статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України

1. Біляк Ю. В. **Суммар Д. В.** Foreign Experience of Financial Support for Agricultural Sector Enterprises. *Агросвіт*. 2022. № 21–22. С. 60–65. (Суммаром Д. В. сформовано концепцію дослідження, опрацьовано наукові джерела, здійснено інтерпретацію результатів. Біляк Ю. В. здійснено методичне забезпечення та науковий супровід дослідження).

2. Біляк Ю. В. **Суммар Д. В.** Фінансово-економічні наслідки російсько-військового вторгнення для України та світу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 21. С. 90–94. (Суммаром Д. В. розроблено план дослідження, опрацьовано літературу, взято участь в інтерпретації результатів, оформлено статтю. Біляк Ю. В. здійснено науково-методичний супровід дослідження).

3. Суммар Д. В. Фінансове забезпечення: суть і підходи до трактування поняття. *Бізнес-навігатор*. 2025. № 2 (79). С. 262–267.

Статті у наукових виданнях інших держав

4. Bilyak Y., Abuselidze G., **Summar D.**, Gromov S. Diagnosis of Financial Security in Economic Entities of the Agricultural Sector. *Sustainable Development Agenda 2030*. 2026. P. 185–193. (Summar D. опрацьовано наукові джерела та взято участь в інтерпретації результатів. Bilyak Y. запропоновано рекомендації щодо політики посилення фінансової інклюзії, стабілізації макроекономічних умов та покращення інституційного потенціалу. Abuselidze G. зроблено аналіз стану фінансової безпеки країн пострадянської економіки. Gromov S. використано змішаний методологічний підхід, що включає статистичний аналіз та економетричне моделювання).

5. Bilyak Y., Abuselidze G., **Summar D.**, Gromov S. Financial Security in the Agriculture Sector Amid Political and Economic Uncertainty. *Enhancing Business Efficiency Through Technology*. 2026. P. 767–777. (Summar D. опрацьовано літературу, взято участь

в інтерпретації результатів, оформлено статтю. Biliak Y. використано змішаний методологічний підхід, включаючи порівняльний PESTEL-аналіз, оцінку фінансових показників, таких як доступність кредитів, сільськогосподарське страхування та програми фіскальної підтримки. Abuselidze G. зроблена оцінку здатності держав пострадянської економіки захищати свої сільськогосподарські сектори від фінансових потрясінь та виявлення структурних слабких місць і прогалів у політиці. Gromov S. наведено рекомендації щодо політики покращення фінансової безпеки сільського господарства за допомогою інструментів управління ризиками, посилення регіональної співпраці та впровадження стратегій сталого фінансування, адаптованих до потреб кожної країни).

Тези наукових доповідей

6. Біляк Ю. В., Суммар Д. В. Foreign experience of financial support of agricultural sector enterprises. Україна, Болгарія, ЄС: економічні та соціальні тенденції розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Бургас, Болгарія, 2022 року: тези доповіді. Бургас, 2022. С. 176–182. (Суммаром Д. В. здійснено аналіз джерельної бази та інтерпретацію результатів. Біляк Ю. В. забезпечено науково-методичний супровід дослідження).

7. Біляк Ю. В., Суммар Д. В. Вторгнення росії в Україну: економічні наслідки. Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України і світу: V Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених з нагоди 125-річчя Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, 2 березня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 96–98. (Суммаром Д. В. розроблено план, здійснено огляд наукових джерел, інтерпретацію результатів. Біляк Ю. В. здійснено науково-методичне забезпечення дослідження).

8. Суммар Д. В. Сценарій енергетичної незалежності від російського газу. Фінансово-кредитне та обліково-аналітичне забезпечення післявоєнного відновлення економіки України: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 5–6 жовтня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 575–577.

9. Суммар Д. В. Значення державного регулювання у фінансовому забезпеченні агропромислових підприємств. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: XI Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 15 жовтня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 298–301.

10. Суммар Д. В. Теоретичні засади фінансового забезпечення. Економічні та соціальні аспекти розвитку України: XII Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 17–18 жовтня 2024 року: тези доповіді. Одеса, 2024. С. 415–418.

8. Апробація основних результатів дослідження. Основні наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження Д. В. Суммара пройшли апробацію на: VI Міжнародній науково-практичній конференції (м. Бургас, Болгарія, 2022 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів» (м. Київ, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-кредитне та обліково-аналітичне забезпечення післявоєнного відновлення економіки України» (м. Київ, 2023 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти» (м. Київ, 2024 р.); XII Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні та соціальні аспекти розвитку України» (м. Одеса, 2024 р.).

Ухвалили:

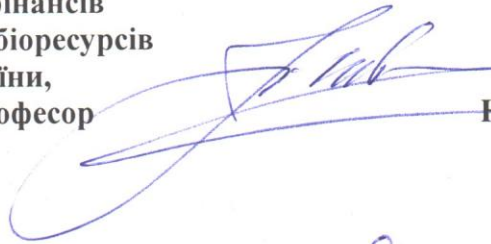
Дисертація здобувача ступеня доктора філософії Суммара Дмитра Володимировича на тему: «Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств з урахуванням високого рівня економічної невизначеності та дії сучасних дестабілізаційних чинників, що має істотне значення для галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Суммара Дмитра Володимировича дисертація на тему: «Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів» рекомендується для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рішення прийнято одногосно.

**Головуюча на засіданні
фахового семінару кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, професор**

Наталія ШВЕЦЬ

**Експерти:
Доцент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, доцент**

Зоя ТІТЕНКО

**Доцент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент**

Інна ДОЛЖЕНКО

**Відповідальний за атестацію здобувачів
вищої освіти ступеня доктора філософії**

Сергій БОЯРЧУК